

JELENA BAČIĆ
ALIMPIĆ

*Pismo
gospođe
Vilme*

Copyright © 2012 Jelena Bačić Alimpić
Copyright © 2012 ovog izdanja, LAGUNA

Vilmi Jakob

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.
SW-COC-001767
© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Doći će smrt i imaće tvoje oči

*Doći će smrt
i imaće tvoje oči –
ta smrt što nas saleće
od jutra do večeri,
besana i gluva,
kao stara griža savesti
ili besmisljena mana.
Tvoje oči biće uzaludna reč,
prigušen krik, muk.
Vidiš ih tako svakog jutra
kad se nadnosiš nad sobom
u ogledalu.
O draga nado,
tog dana i mi ćemo znati
da jesi život i ništavilo.
Za svakoga smrt ima pogled.
Doći će smrt i imaće tvoje oči.
Biće poput ispravljanja mane,
kao zurenje u ogledalo
iz kojeg izranja mrtvo lice,
kao slušanje zatvorenih usta.
Sići ćemo u bezdane nemi.**

Čezare Paveze

---

* Prevod Milana Komnenića.

I

Rođen sam u Americi. Čak i kada vam kažem svoje ime i prezime, a svakako ću to učiniti jer red tako nalaže, plašim se da će vam biti teško da odgonetnete moje poreklo. I meni je trebalo vremena.

Zovem se Artur Vajs. Pre nego što zajedno otplovimo u prošlost, reći ću vam da sam profesor komparativne književnosti na Univerzitetu Virdžinija. Kažu da nisam loš predavač. Studenti ne zevaju na mojim predavanjima i malo je onih čiji mehur pobeđi pažnju usmerenu na ono što moj glasovni aparat prosipa u etar amfiteatra. Oženjen sam ženom koju, verovali ili ne, još volim i otac sam troje dece. Majkl ima devet godina, igra bejzbol, otaljava školu i lud je za video-igricama. Na moje insistiranje povremeno nešto i pročita. Ben ima pet godina, svakodnevno prevrće razne enciklopedije i obožava svoju majku Elen, koju još drži za suknju kud god da krenemo. Hana još nije napunila dve godine, ali sam potpuno siguran da će, čime god se bavila u budućnosti, doživeti planetaran uspeh. Rođena

je kao superzvezda. Ima neodoljiv krezubi osmeh i čoškast karakter. Prava je posledica mojih zamršenih gena.

Mojim žilama i dalje teku, sudaraju se, prožimaju, sukobljavaju i na kraju dopunjuju mađarska, jevrejska, nemačka i američka krv. Potonju sam primio transfuzijom kada sam, žureći da stignem na predavanje, podleteo pod šleper na auto-putu A 101. Tada se u mojoj glavi pokrenuo mehanizam samodiscipline koji nikada pre toga nije aktiviran. I od te nesreće je zapravo sve počelo...

Kad sam se probudio u Državnoj bolnici, skoro ničega se nisam sećao. Kao kroz maglu video sam neka svetla, uniformisane tipove i izbezumljeno lice moje žene Elen. Onda je usledio višednevni mir, izbivanje iz svakodnevice, blaženi san iz koga, iskreno rečeno, nisam ni želeo da se probudim. No kada sam to ipak učinio, zbunjivali su me tragovi košmarnih snova koji su me pohodili u komi. Sanjao sam veliki prekookeanski brod kojim je moj otac doplovio u obećanu zemlju i njegovo izabrano, misteriozno lice koje je zaslužno za parče neba pod kojim sam rođen. U nedokučivim prostranstvima po kojima mi je plutao um jasno sam video lepo lice moje Elen i našeg dvogodišnjeg sina Majka; u tim trenucima sam grčevito želeo da se konačno spustim na zemlju i pridružim ostalim smrtnicima. Rekli su mi da je to potrajalo više od nedelju dana. Kada sam se konačno vratio u stvarnost, Elen je sedela u fotelji kraj mog kreveta, pokrivena bolničkim ćebetom, glave lako zabačene u levu stranu, nemirno usnula. Prošaputao sam njeno ime i kao toliko puta ranije ugledao suze u tim lepim kestenjastim očima. U jednom lakom skoku bez tragova umora, za tren se našla na mom krevetu milujući mi lice i zalivajući ga suzama.

– Dobro, manijače, objasni mi o čemu si razmišljao? O Bulgakovu, Tolstoju ili o nekoj cici s katedre? Da se nisi usudio da prozboriš! Ja pričam! – reče moja vidno uzbuđena žena gledajući me istovremeno s ljubavlju i mržnjom. Iskreno da vam kažem, u jednom trenutku sam se zabrinuo za nemoćni aparat koji mi je ležao podno stomaka jer me je taj žar u krupnim očima podsetio na njene ljubomorne ispade tokom našeg zabavljanja. Verujte mi da je ta žena, u kojoj je bilo malo mađarske krvi, bila ljubomornija od svake kišlanj* iz njene prapostojbine. Iz šeretskog razmišljanja trgao me je njen melodični alt kojim je nastavila bujicu optužbi na račun moje sive mase:

– Pitala sam o čemu si razmišljao, Arti? I nemoj da mi vrdaš? Mislio si da me ostaviš sa detetom koje sam tek odbila od sise? E, neće moći, profesore! Imaš ti još mnogo toga da uradiš za oboje! Miči tu lenju guzicu da legnem pored tebe – nastavi Elen. Bes u glasu joj se utišao i ustupio mesto vibrirajućoj tuzi. E, to je već bilo nešto što sam podnosio teže od svih igala koje su bile zabodene u moje iscrpljeno telo. Pokušao sam da se oglašim što sam neznije mogao:

– Elen, dušo...

– Nemoj ti meni dušo! – ciknula je moja goropadnica.

Na ovom mestu moram da priznam, iako nevoljno, da je Hana nasledila pomalo i od čoškaste naravi moje žene. Elen je bila meka kao pamuk u mojim rukama. Ali bila je i žena-mačka. Kada bi se neki uljez približio njenoj teritoriji, ma kada bi samo i pomislio da je obeleži

* Mađ.: devojka.

onako kako to mačke obično čine, Elen bi se pretvarala u tigricu. Ne mogu da kažem da me to nije nerviralo, ali sam naučio da živim s njenom posesivnošću. Znao sam da me iskreno voli i zato sam joj to praštao. Pustio sam je da mi se isplače na ramenu, dok mi je trtična kost pulsirala kao razbijeni nos boksera u ringu, i molećivo pogledavao ka vratima sobe nadajući se da će se uskoro pojaviti neko od medicinskog osoblja da me izbavi iz čeličnog zagrljaja moje suđenice. Kad, eto ti čuda! U sobu je ušetala zgodna medicinska sestra koju Elen u trenu počasti jednim od svojih „pokazaću ti ja“ pogleda. Ignorišući otrovne strelice koje je moja žena sipala iz očiju sestra zacvrkuta:

– Gospodine Vajs! Kakvo divno iznenađenje! Dobro došli kući. Odmah ću pozvati doktora – sestra krenu ka vratima, pa zastade u pola koraka:

– Gospođo, razumem vaša osećanja, ali mislim da bi trebalo da obezbedite mir svom suprugu, a ne da ga dodatno uzbuđujete. Biće vremena i za to... – nasmeši se vragolanka, pa još i namignu zabezegnutoj, zajapurenoj Elen koja istog trenutka popusti svoj čelični stisak i pogleda me uplakanim očima:

– Oprosti mi, Arture... Da li te nešto boli? Jesam li te povredila? Bože, kako sam sebična. Bila sam van sebe od straha... Molim te da me razumeš... – zamuckivala je pripitomljena tigrica. Nasmešio sam joj se i konačno uz mnogo muke progovorio:

– U redu je, draga, razumem... Kako je Vajs junior? Gde je Majki? – upitao sam.

– Kod mame je, ne brini. Stalno pita za tebe. Ako ti bude bolje, dovešću ga sutra... – reči moje žene prekide

ulazak nasmejanog sredovečnog doktora s kojim sam proveo narednih sat vremena u opuštenom medicinskom ćaskanju, odgovarajući mu, što sam ljubaznije mogao, na pitanja:

„Da li je neko u vašoj porodici bolovao od neizlečive bolesti? Imate li urednu stolicu? Da li ste pregledali prostatu? Čovek u vašim godinama...“ i slična. Znao sam, ja sam profesor. Profesori su strpljivi, ili se barem trude da budu. Ali ovaj tip je počinjao da skače po mojim titanijumskim nervima. Prekinuo sam ga:

– Doktore, možete li mi reći šta nije u redu sa mnom? Šta se dogodilo?

– O, pa vi se ne sećate. Da, prolazna amnezija je moguća u slučajevima... – Nisam mu dopustio da završi rečenicu.

– Nisam rekao da se ne sećam. Sećam se da sam se vozio ka univerzitetu, sasvim sigurno brže nego što je trebalo... – Sećam se da je Majki čitave noći imao grčeve, povraćanje i proliv i da Elen i ja oka nismo sklopili... Ali nisam mogao da to objašnjavam ovom bezveznjakoviću pa sam nastavio: – Molim vas, recite mi kakve su moje povrede? Kakvi su izgledi za oporavak? – naprezao sam se od ljubaznosti.

– Vidite, gospodine Vajs, tek što ste se probudili iz desetodnevnog kome... Vrlo je teško predvideti oporavak. Izgubili ste dosta krvi, pa smo vam dali transfuziju. Karlična kost vam je bila gotovo smrskana, da ne pričam o rebrima koja su naprsila sva do jednog. Dalje, iščašenje desnog ramena, popucali ligamenti u kolenima, naprsnuće levog dela lobanje... – taman je uzeo vazduh da nastavi kad je moje strpljenje iščezlo.

– U redu, doktore! Je l' ostalo nešto u komadu? Mislim, imam mladu ženu... – pokušao sam da se našalim. Doktor me je ozbiljno gledao, pa je uz duboki uzdah nastavio.

– Izvući ćete se, gospodine Vajs. Oporavak će biti dug. Čim malo ojačate, moraćete da vežbate sa našim fizioterapeutima i, ukoliko budete saradivali, možda ćete za nekoliko meseci moći da nastavite sa normalnim aktivnostima. Bez uvrede, imali ste više sreće nego pameti. I, moram da vas pitam, o čemu ste uopšte razmišljali?

Prevrnuo sam očima i okrenuo glavu prema prozoru. Zaista nisam mogao da kažem iritantnom belom mantilu o čemu sam razmišljao tog jutra. Nisam mogao da kažem ni sopstvenoj ženi...

Dan pre nesreće, otišao sam u posetu egocentričnom Arpadu Vajsu, čuvenom vajararu, koji je svojim skulpturama poslednjih pedeset godina sablažnjavao američku javnost i kupovao pažnju ekscentričnih bogataša poput Donalda Trampa i ostalih egomanijaka. Pored svega, imao sam nesreću da moram da ga trpim. Bio je moj otac. Tog jutra sam ustao pre vremena jer sam sanjao kako je otac doputovao u Ameriku, iako mi nikada nije pričao o tome. Te misli su me mučile i dok sam studentima predavao o snovima u Kafkinim pripovetkama. Čak sam, van konteksta književnosti, spomenuo i Junga koji je tvrdio da su snovi zapravo naša podsvest koja nam kazuje nešto važno ili nas upozorava. Stalno me je kopkalo to što otac nikada nije hteo da govori o svom poreklu. Nisam to mogao da izbacim iz glave. Osećao sam se kao tinejdžer koji je odlučio da po svaku cenu nešto sazna. Posle ručka u restoranu fakulteta, nisam više mogao da izdržim. Nešto me je golicalo u grudima. Morao sam da razrešim tu misteriju koja

je počela da me opsega – mislio sam da ću se osloboditi tog pritiska ako porazgovaram o tome sa ocem. Odlučio sam da posetim starog, ne zato što sam umirao od želje da ga vidim, već zato što me je Elen mesecima nagovarala na to, ali i zbog osećanja nekog nepovratnog duga koji valjda sva lepo vaspitana deca imaju prema ostarelim roditeljima.

Čitavog života izučavao sam dela i živote književnih velikana. Znao sam najsitnije pojedinosti iz njihovih života, a nisam znao svoje poreklo. Bio sam spreman da zaronim u živote drugih, ali sam strahovao da zaronim u svoj. Došao je trenutak da se suočim sa svojim strahovima i pokušam da otkrijem svoje poreklo. Odlučio sam da me ovoga puta neće obeshrabititi to što je otac, svaki put kada bih pokušao da povedem razgovor na temu njegovog porekla, prošlosti i detinjstva u dalekoj zemlji iz koje je doplovio u Ameriku, grubo osujećivao takav moj pokušaj da saznam istinu. Prezrivo se odnosio prema mojim nastojanjima da proniknem u suštinu sopstvenog bića, odbacujući to kao nezrelo ponašanje čoveka koji je odrastao sa svim blagodetima koje mu je Amerika nudila. Svaki put bih želeo da iskočim iz sopstvene kože zbog njegovog oholog stava, ali bih se, isto tako, pokorno prepuštao očevoj rešenosti da me drži u neznanju. Pokušavao sam nekoliko puta da isti takav razgovor zapodenem sa majkom, ali bih nailazio na zid tišine. Čak ni kada se iznenada razbolela, a lekari nam saopštili poražavajuće prognoze njene bolesti, nije želela da mi kaže ništa više od onoga što sam već znao: da me voli najviše na svetu i da je ponekad bolje živeti u neznanju. Želela je da me sačuva od patnje: ono što čovek ne zna to ga i ne boli. Nikada neću zaboraviti rečenicu koju mi je prošaputala pred smrt,

kada sam poslednji put pokušao da od nje saznam istinu: „Svaka porodica krije svoje tajne, sine. Neke je, međutim, najbolje ostaviti zakopane.“

* * *

U zagušljivom ateljeu, prepunom skulptura i slika, otac je sedeo ispred svojih grotesknih falusoidnih isklesanih aktova sa čašom viskija u jednoj i kubanskom cigarom u drugoj ruci. Moram da priznam da sam prema njemu osećao istovremeno i divljenje i gađenje. Prevalio je osamdesetu, a i dalje se držao kao Raspućin u svemiru – hrabar i gord. Ali odlučio sam da ne okolišam. Prišao sam mu s leđa i, posle kratkog: „Zdravo, oče“, iz mene je pokuljalo nekoliko nekontrolisanih rečenica. U svakoj je centralno mesto zauzimalo naše poreklo. Insistirao sam da mi kaže sve o našim korenima. Skoro da sam vikao na njega – toliko se gorčine skupilo u mojim grudima. Ne okrećući se, potpuno nepomičan, mirnim, dubokim glasom iznebuha je počeo:

– Arture, jesam li ti ikada pričao o svojoj majci?

– Nisi, Arpade, nisi nikada. Dobro znaš da si uvek izbegavao razgovore o poreklu, iako sam se kao tinejdžer živo interesovao za svoje korene... – želeo sam da nastavim, ali me je otac, kao i uvek, grubo prekinuo:

– Pre nekoliko nedelja stiglo je pismo iz domovine. Osećam da mi se bliži kraj života, dečače. Jednoga dana, kada i ti budeš sreo crnog anđela, znaćeš da neke stvari moraš da isteraš na čistac pre nego što se preseliš na neko drugo mesto. Da ne trabunjam previše... Kao što si rekao, nisam hteo da ti pričam o poreklu da ti ne bih

dodatno zagorčavao ovaj govjivi život. Trebalo bi da mi budeš zahvalan, dečače. Rodio si se u obećanoj zemlji, a ne u onom šupku svemira gde su skončali moja majka i moj kukavni otac koji nikada nije preboleo onu koja me je donela na svet. Hteo si da znaš, da... Gnjavio si me godinama. Pa, eto, sad ti se pruža prilika da saznaš. Ja sam već suviše umoran i star da bih preletao okean, a ti, ako baš hoćeš... – stari se podmuklo nasmejao. On je bio jedino biće na svetu koje bi me izbacilo iz takta u roku od četrdeset pet sekundi. Stvarno nisam imao živaca da se natežem s njim, pa sam ga jednostavno upitao:

– Zašto mi ne kažeš o čemu se radi, oče? O kakvom pismu je reč? Prevalio sam pola života, a još ne znam ko su mi preci. Mama nikada nije želela da mi priča o svojim roditeljima koji su umrli pre nego što sam se rodio, pravdajući se bolnim uspomenu. Celog života ste izbegavali da mi kažete bilo šta o mom poreklu. To me je zbunjivalo onda, dok sam još bio dete, a veruj mi, zbunjuje me i sada. Kako ću ja svojoj deci pričati o korenima kada ne znam skoro ništa o svom poreklu?

– A šta bi voleo da znaš, dečače? – podrugljivo nastavi stari. – Dedu i strica po kojem si dobio ime, iako to nije zaslužio, znaš iz priče tvoje sirote majke, mada ih nikada nije upoznala, Bog da joj dušu prosti. Trebalo je da skončam pre nje... Ali ne, „krojač“ je odlučio da nastavim da deljem i ubijam svoj duh ćaskajući sa kojekakvim spodobama kojima uvaljujem skulpture kako bih tebi obezbedio diplomu univerzitetskog profesora. Obećao sam Magdi, obećao sam tvojoj majci da ću te izvesti na put. To sam i učinio. Oženio si se, dobio naslednika, loza se nastavlja...

Sada je došlo vreme da znaš koja loza. To te muči, sinko? – stari me pogleda začkiljivši na jedno oko.

– Da, to me muči, i ti to dobro znaš. Odavno. Samo mi nije jasno kako si se sada, posle svih ovih godina, setio da je došlo vreme da mi objasniš neke stvari. Postaješ sentimentaln tata?

– Bolje sentimentaln nego dementan. Znaš kako se u Kraljevini govorilo: „Strpljen, spasen.“ Najteže je čekati, dečaće. Ali, da te ne mučim više... – reče stari i s mukom ustade iz fotelje odloživši čašu na sto. Teškim korakom odvukao se do prašnjave komode u uglu ateljea i otvorio fioku. Drhtavom rukom pružio mi je pismo. Upitno sam pogledao u njegove zenice prekrivene mrenom, ali on je samo odmahnuo rukom i vratio se dopola ispijenoj čaši viskija. Uvek bez leda.

Otvorio sam kovertu sa čudnim uzbuđenjem. Ruke su mi pomalo drhtale. A onda, umesto besa osetio sam slatko iščekivanje:

– Šta je ovo? Ne razumem ni reči. Na kom je ovo jeziku? – rekoh pomalo panično.

Stari se grohotom nasmejao, pa kada je konačno došao do daha, škriputavo je izustio:

– Sećaš li se koliko sam ti puta rekao da učiš mađarski? Kada si bio dečak, još si me i slušao, znao si poneku reč... A hoćeš da znaš o svom poreklu. Bez muke nema nauke, sinko. I to se govorilo u Kraljevini. Doduše, posle ovoliko godina provedenih u tuđini, i ja sam se dobrano namučio dok ga nisam pročitao. Ti si, Arture, mađarski Jevrejin koji ne zna ni reč maternjeg jezika. Zar to nije u potpunosti sa tvojom željom da saznaš nešto o

svom poreklu? Sram te bilo! Sad još moram i da ti prevođim! Stvarno ne znam imam li živaca za to.

Moji titanijumski živci opasno su se zategli i približili tački pucanja. Imao sam neodoljivu želju da zadavim sopstvenog oca koji nije mario ni za šta drugo osim za sopstvena zadovoljstva, koji je godinama bezočno varao moju majku i meni nabijao osećaj krivice što se šetam njegovim životom poput uljeza. Zaista sam imao neodoljivu želju da mu izbrišem taj samozadovoljni, oholi smešak sa lica. Da ga sravnim sa zemljom. Umesto toga, duboko sam udahnuo i tiho ga upitao:

– Možeš li konačno da mi kažeš o kakvom se pismu radi i ko ga je napisao?

Opet se škriputavo nasmejao i promrmljao:

– Dobar si ti dečko, Arture. Magda je, Bog da joj dušu prosti, odradila dobar posao. Vaspitala te je baš kako treba. Pismo je stiglo iz Srbije. Jesi li ikad čuo za Srbiju, dečaće? Znaš li gde se nalazi? – podrugljivo me upita stari.

– Na Balkanu – odgovorih kao iz topa, poput đaćeta koga profesor sačekuje nespremnog za odgovor.

– Bravo, momče! – nastavi moj stari istim podrugljivim tonom. – Znaš, za tvoje akademsko zvanje nije loše da zabeležiš da je na tom prokletom, krvavom Balkanu postojala zemlja koja se zvala Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca. Posle Drugog svetskog rata nazvana je Federativna Narodna Republika Jugoslavija, a posle izvesnog istorijskog perioda, o kome nemam nameru da ti pričam, Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija. Onda se na toj trusnoj, nesrećnoj zemlji ponovo zaratilo, pa je zemlja postala Savezna Republika Jugoslavija. Kada

---

se konačno raspārčala, nazvali su je Srbija i Crna Gora. Potom su se podelile i danas je ostala samo Srbija – tamo su naši koreni, dečāče, otuda je stiglo pismo. Iz grada za koji me još vežu lepa sećanja, iako on danas verovatno više nije grad mog detinjstva i mladosti. Zove se Novi Sad, na mađarskom Ujvidek. Pismo je od tvoje rođake Gizele, a to je kćerka mog brata Artura po kojem si dobio ime, ali, naravno, nikad ga nisi upoznao. Bratanica me je u veoma dirljivom pismu obavestila da je moj rođeni brat preminuo i da bi volela da dođem u Srbiju jer mi je nešto ostavio. Artura pamtim kao petnaestogodišnjaka sa kojim sam se kasnije godinama dopisivao. Kada nam je otac umro, prepiska je prestala i ja ne poznajem tog čoveka. Nekako i nemam želju da ga upoznam. Ali, ako je tebi toliko stalo da saznaš ko si i gde su ti koreni, ti, dečāče, moraš preko okeana, u Evropu, pa u Srbiju. Možda ti se posreći pa otkriješ mračnu prošlost porodice Vajs – završi moj stari i namršti se. Video sam mu na licu da više ne želi da razgovara.

Sedeo sam nasuprot njega, nem, gledajući to nekada lepo lice zbog kojeg je moja majka isplakala more suza. Mrzeo sam ga. Uzbudio me je. Vilica mi je podrhtavala od želje da mu u matoro lice saspem ono što mislim o njemu, ali su me prokleti dužnički odnos i vaspitanje koje mi je usadila moja poštovana majka terali da ćutim i nemoćno kršim ruke. Taman sam odlučio da mu kažem, kad otac mrzovoljno promumla:

– Na poledini pisma je adresa, a na kraju pisma broj telefona tvoje rođake. Ako želiš, pozovi je, a ako imaš hrabrosti, idi da vidiš kuću u kojoj su se rodili tvoj otac i tvoj stric, u kojoj je skapao tvoj deda i u kojoj je svoje

---

grehe živela tvoja baba, moja majka Vilma. Ne mogu više da pričam o tome, umoran sam. Poljubi mi unuka i štipni za dupe snaju u moje ime. Odlazi, dečāče! Ostavi me da budem sam.

Znam da mi nećete poverovati, ali dok sam odlazio, zaista sam želeo da ubijem oca. Ipak, kao i toliko puta ranije, njegov atelje napustio sam poput pokislog mačka podvijenog repa.

II

Graške znoja orosile su mi čelo. Čak i samo prisećanje na razgovor sa Arpadom dan pre nesreće činilo je da se osećam nemoćno i nedoraslo. Čitavog života želeo sam da imam normalnog oca, jednog od onih koji sinove vode u bioskop, na utakmice, kupuju im hot-dog i pričaju o devojkama. Arpad to nikada nije činio. Živeo je u svom izolovanom umetničkom svetu u kom nije bilo mesta za njegovog sina. Nije znao da li redovno idem na časove, kakve su mi ocene, imam li devojku... Nije ga zanimalo. Možda se zbog toga tako grčevito trudim da svojoj deci budem i otac i prijatelj, i savetodavac i kritičar. Ne znam...

Znam da su meseci koji su usledili bili prava noćna mora za sredovečnog gospodina profesora koji je imao stereotipnu naviku da posle predavanja sa kolegama s posla svrati na pivo do obližnjeg bara. I to je navika koju sam promenio. I dalje svraćam u bar, ali više ne pijem pivo. Vozim. Dok su mi fizioterapeuti nameštali polusrasle kosti i sa mukom pokušavali da mi aktiviraju uspravane,

atrofirane mišiće, stalno sam mislio na pismo moje nepoznate rođake i na njegovu tajnovitost. Četiri meseca tokom rehabilitacije trpeo sam Elenina gundanja, naredbe medicinskog osoblja, zafrkavanje kolega, ali nisam prestajao da čeznem za odgovorima na pitanja koja su me mučila. Mogao sam da poginem u saobraćajnoj nesreći, a da ne saznam svoje poreklo. Ko sam ja zaista? Kakvi su moji koreni? Odakle potičem? Nekako sam znao da nisam ni nalik ocu, niti sam želeo da budem kao on. Želeo sam da budem sve što on nije. Moja dobra majka često je znala da ga brani rečima: „Nije on kriv što je rođen nedovršen.“ Nedovršen? Pitao sam se šta bi to moglo da znači. Sada znam. Arpad nije bio sposoban za nežna osećanja. Nešto u njegovom detinjstvu ili ranoj mladosti učinilo ga je emotivnim bogaljem. Odlučio sam da saznam šta se desilo kako bih uklonio svaku sumnju u porodično nasleđe. Morao sam da to učinim zbog svoje porodice.

Godinu dana posle nesreće koja mi je, moram priznati, omogućila da drugačije sagledam život, Elen je ostala trudna. Nisam znao da li da se radujem ili da kukam. Tek što smo Majka izvukli iz pelena i naučili ga da neke osnovne potrebe zadovoljava samostalno, žena mi je saopštila da ću ponovo pola plate mesečno trošiti na kašice, pelene i ostale bebeće potrepštine. I to baš u trenutku kada sam se spremao da joj saopštim svoju neopozivu odluku da pođem na daleki put kako bih saznao odakle potičem. Moram da priznam da sam se poslužio malim lukavstvom. Pozvao sam Elen na večeru da proslavimo začće našeg drugog deteta, a u stvari sam želeo da joj u romantičnoj atmosferi saopštim svoje planove. Ipak, Elen ne bi bila Elen da me nije prozrela. Dok smo se spremali

da izađemo, svaki čas me je sumnjičavo pogledavala. Pravo sam se da ne primećujem njene „znam šta smerаш“ poglede i trudio se da delujem opušteno dok mi se želudac grčio pri pomisli na njenu reakciju i predstojeću avanturu. Izveo sam je u *Simfoniju*, najbolji restoran u gradu, i poručio najskuplji šampanjac. Moja žena je razrogačivši oči polušapatom upitala:

– Šta radiš to, Arti? Jesi li normalan? Znaš li koliko košta boca tog šampanjca? Ako nisi dobio na lutriji, sigurna sam da nešto smerаш... – konačno je izrekla svoje opravdane sumnje.

– Zaboga, Elen, ne budi nakraj srca. Zar ne mogu da proslavim lepu vest? Radujem se što će se naša porodica uvećati za još jednog člana. Znaš koliko želim da imam kćerku, možda nam se ovog puta i posreći – odgovorio sam.

– Ne izvrđavaj, Arture, i ne pravi me ludom. Znam da nije u pitanju ushićenje zbog drugog deteta, tim pre što nam se ušteđevina istanjila. Ne gledaj me tako. Uostalom, odugovlačenjem samo sebi otežavaš. Dakle, slušam. Šta si sad genijalno smislio?

– Elen... – izgovorio sam ime svoje žene tiho, gotovo molećivo, spuštajući obe šake preko njene na stolu – ne znam kako i odakle da počnem... – zamuckivao sam.

– Probaj od početka, Arti – reče moja žena gledajući me s pomirljivim osmehom na usnama.

Ispričao sam joj razgovor koji sam vodio s Arpadom dan pre nesreće. Prosuo sam pred svoju ženu i bocu najskupljeg šampanjca i svu muku koju sam godinama nosio na plećima. Slušala me je pažljivo, povremeno žmirkajući kao kratkoviđa ptičica. Svaki put kada bi to učinila, srce bi mi se steglo, osećao sam kao da nešto kradem od nje, a

samo sam želeo da konačno saznam istinu. Kao poslednji plotun, ispalio sam argument:

– Ne mogu da dopustim da naša deca odrastaju bez istinskog identiteta, bez saznanja o poreklu, o tome ko su im preci i odakle potiču. Znaš i sama koliko sam puta pokušavao da privolim svog okrutnog oca da mi kaže bilo šta. Nije hteo, sebično kopile. Moram da znam, Elen, jednostavno moram da znam – završio sam gotovo zaplakavši.

Moja žena je ćutala. Dugo me je posmatrala, a onda je napravila pokret od koga mi je zastala knedla u grlu. Spustila je ruku na svoj, posle svih ovih godina, i dalje ravan stomak i nasmešila se.

– U redu, Arti. Kad nameravaš da ideš u tu zemlju? Kako se beše zove? Planiraš li da se vratiš dok se ovo dete ne rodi? Bolje ti je da planiraš, profesore, inače se nećeš dobro provesti. Veruj mi, poželećeš da ponovo podletiš pod šleper ako te ja dohvatim!

Skočio sam sa stolice i zamalo prolio bocu najskupljeg šampanjca pokušavajući da zagrlim svoju ženu preko stola. Kada su zazvečali čaše i tanjiri, a nekoliko gostiju okrenulo glavu u našem pravcu, shvatio sam da to i nije tako dobra ideja, pa sam obišao sto i na zaprepašćenje prisutnih kleknuo ispred svoje žene obgrlivši je oko struka i zagnjurivši glavu u njeno krilo. Ostao sam tako nekoliko trenutaka, a kada sam podigao glavu i ugledao joj suze u lepim očima, samo sam tiho prozborio:

– Hvala ti.

Već sutradan sam započeo pripreme za putovanje. Prvo sam otišao kod dekana i predsednika Upravnog odbora univerziteta na kom sam radio i podneo molbu za tromesečno neplaćeno odsustvo. Sem Grej se namrštio

čitajući moju molbu i sa čuđenjem, zadržavajući dekanski autoritet, upitao:

– Arture, smem li da pitam kakvo je ovo sranje? Koliko vidim, a i čujem od ostalih kolega, potpuno si se oporavio. Moram da primetim da nikada nisi bio u boljoj formi. Nešto nije u redu?

– Sve je u redu, Seme. Stvar je lične prirode. Moram da otputujem na neko vreme. Nisam siguran koliko ću biti odsutan, ali ću se potruditi da se vratim i pre isteka neplaćenog odsustva. Veruj mi da imam dobar razlog što odlazim, kao i dobar razlog da se što pre vratim. Elen mi je zapretila da ću, ukoliko se ne vratim brzo, poželeti da ponovo podletim pod šleper. Zato te molim da me ne pitaš previše. Zaista moram to da učinim.

Sem se zamislio, blago zavrteo glavom, pa se dobroćudno nasmešio:

– Znaš, uvek mi se dopadala tvoja žena. Predlažem ti da je ovog puta poslušaj.

Zahvalno sam se nasmešio dok mi se grudima razlivaio blagi osećaj krivice. Rekao sam:

– Hvala ti, Seme, neću te izneveriti i obećavam da ću se vratiti što pre.

Krenuo sam ka vratima kabineta, kad ponovo začuh Semov glas, ovoga puta obojen nelagodnošću:

– Ne zameri što pitam, Arture, ali ima li taj tvoj put neke veze s Arpadom?

– Ima, Seme. Sve ima veze sa Arpadom... – rekoh, dok sam zatvarao vrata, ne skrivajući gorčinu u glasu.

Po povratku kući, tog istog dana, svratio sam do očevog ateljea. Zapravo, on je u njemu živeo. Atelje je bio smešten u potkrovlju jedne četvorospratnice u centru grada, tamo

gde su zakupe stanova papreno plaćali kriminalci, biznismeni i izdržavane starlete. U ateljeu je uvek bilo mračno i prašnjavo, a ustajao vazduh zaparao bi mi nozdrve kad god bih u njega kročio, što sam, priznajem, retko činio. Drvene stepenice sa gvozdanim rukohvatima vodile su do galerije na kojoj je moj otac imao ogroman krevet i ogledala raznih oblika i veličina koja su nasumično visila po zidovima. Psihodelija. Jedina stvar koja je odudarala od tog razvratnog ambijenta i samovala u prostoru poput gorde ruske grofice iz Tolstojevog romana bila je čudna, visoka peć od opeke, na čijim su zidovima poigravale šare neobičnih, ali skladnih oblika i boja. Davno sam pitao Arpada šta predstavlja taj čudan predmet sa gvozdanim vratancima, a on mi je odgovorio:

– Ta čudna stvar, kako je ti nazivaš, dečače, zove se kaljeva peć. Kupio sam je od jednog doseljenika. Nemam vremena da ti objašnjavam šta je kaljeva peć, ali ću ti reći da sam u domovini kraj nje noćima grejao svoje usamljeno dečačko srce.

Tada sam pomislio da otac možda i nije baš sasvim bezdušan i da u njegovom srcu postoji neki mali, skriveni kutak zaključanih emocija. Pogledavši ponovo u kaljevu peć, pomislih kako ću uskoro saznati jesam li u pravu.

Budući da je otac vrata ateljea uvek držao otključana, zatekao sam ga nagnutog nad skulpturom na kojoj je upravo klesao usne podrugljivog izraza. Odložio je alat i potegao viski iz čaše. Po stoti put sam se zapitao kako ga alkohol do sada nije ubio. Odgovor je jednostavan: moj otac je bio neuništiv. Osetio je moje prisustvo. Okrenuo se i pogledao me prepoznatljivim podrugljivim pogledom. Samozadovoljno se iskezio i rekao:

– Čemu da zahvalim na ovakvoj iznenadnoj poseti, dečaće? Da li se desilo nešto značajno? O, znam. Verovatno te je onaj komad od moje snaje konačno ostavio. Znao sam da će Elen kad-tad shvatiti za kakvog se luzera udala...

Nastavio bi on tako do sutra, ali prvi put se u meni pokrenuo mehanizam odbrane praćen ubilačkim nagonom, te sam, na sopstveno zaprepašćenje, uzviknuo:

– Začepi! Umukni! Pomeneš li još jednom ime moje žene, ja ću... – urlao sam od besa.

Arpad se za trenutak ukočio, a odmah zatim se grohotom nasmejao.

Gledao sam ga ne znajući šta zapravo osećam prema tom gnusnom starcu koji mi je podario život.

– Konačno! – uzviknuo je, dok sam ga ja zapanjeno posmatrao. – Konačno si pokazao da tvojim venama teče i nešto moje krvi. Da nisam tako dobro poznao tvoju majku i verovao joj, pomislio bih da nisi moj. Da li je moguće da si se konačno usudio da povisiš ton, da pokažeš da umeš da se iznerviraš, da si živ! Hvala Bogu! – odrecitovao je moj otac gotovo raspevano.

„On je definitivno lud“, pomislih, pa odagnavši teskobu rekoh:

– Oče, došao sam da te zamolim da mi daš pismo koje si dobio od kćerke tvog brata. Odlučio sam da otputujem u Srbiju – izgovorih skoro ponizno.

Arpad začkilji očima, a zenice zasenčene staračkom mrenom skupiše mu se. Prvi put sam primetio tračak zbunjenosti na očevom licu, da bi on odmah zatim prepotentno izustio:

– Nema šanse. Nemaš ti muda za to, dečaće.

– O, imam, stari, i te kako imam. Odobrili su mi neplaćeno odsustvo na univerzitetu i već sam se dogovorio sa Elen. Uzgred, dobićeš još jednog unuka za nešto više od pola godine – rekoh mu slavadobitno.

U tom trenutku lice mog oca nekako smekša. Ublažiše mu se bore, a licem mu se razli nedokučiv izraz. Bio bih tronut da već u sledećem trenutku nije izgovorio:

– Pa, čestitam! Izgleda da si ipak moja krv, barem što se potentnosti tiče. Nadam se da će biti dečak.

– A vidiš, ja bih želeo devojčicu – rekoh nabusito.

– Da, devojčice su slatke... Dok ne porastu i ne pretvore se u kurve.

Stisnuo sam pesnice što sam jače mogao. Srce mi je udaralo u grlu. Pokušavao sam da prizovem racio i kao mantru ponavljam u sebi: „Ako ga sad ubiješ, nikad nećeš otići...“

Teška tišina spustila se na atelje. Arpad mi je okrenuo leđa i piljio kroz prozor. Čekao sam. Posle nekoliko dugih minuta, okrenuo se i teškim korakom starosti sišao drvenim stepenicama čvrsto se pridržavajući za gvozdenu ogradu. Izvadio je pismo iz prve fioke prašnjave komode, došepesao do mene i predao mi ga ne gledajući me u oči.

– Evo, dečaće. Srećan ti put. I ne očekuj previše. Očekuj nemoguće – reče otac i vrati se svojoj skulpturi okrenuvši mi leđa. Kako se nisam ni pomerio s mesta na kom sam stajao, Arpad prkosno ispravi povijena staračka leđa i ledenim tonom dobaci mi preko ramena:

– To je luda zemlja natopljena krvlju mnogih ratova. Pazi kako hodaš, Arture, možda u svojoj profesorskoj rasejanosti zaboraviš po kakvom trusnom tlu koračaš...

Izašao sam bez pozdrava. Stavio sam pismo u unutrašnji džep sakoa od tvida i zaputio se kući s olakšanjem i neobjašnjivom senkom tihe strepnje.

Sutradan sam pozvao Gizelu, svoju sestru od strica, za koju do pre izvesnog vremena nisam ni znao da postoji. Posle zbunjujućeg predstavljanja i konačnog dogovora na kom jeziku ćemo se sporazumevati, gotovo sam glasno odahnuo kada sam shvatio da moja rođaka solidno govori engleski. Sa jakim naglaskom, ali vrlo solidno. Polako i pažljivo objasnio sam joj razloge svog kasnog javljanja i skoro se naježio osetivši brigu u njenom glasu kada me je upitala:

– Nadam se da si sada dobro? Nemaš nikakve posledice od nesreće? Hvala Bogu, hvala Bogu... – pa nastavi razdraganim tonom. – Znaš, oduvek sam želela da se upoznam s tobom. Nemam rođenog brata, jedinica sam, a otac mi je pričao da u tuđini imam tebe. Bio je tako ponosan što nosiš njegovo ime. Toliko puta je bezuspešno pokušavao da stupi u vezu sa Arpadom, da ga vidi makar još jednom... Ali tvoj otac nije želeo da se vrati kući, a moj je već bio suviše slab da bi se otisnuo na tako dalek put. Onda su pisma prestala da stižu... Tata je bio ubeđen da se tvom ocu nešto desilo. Do poslednjeg trenutka nije želeo da veruje da ga je rođeni brat zaboravio, odbacio... – zaplaka se moja rođaka.

– Gizela, hteo sam nešto da te zamolim. Voleo bih da dođem u Srbiju, u Novi Sad. Želim da te upoznam i saznam nešto više o svojoj porodici. Neću ti biti na teretu. Mogu da odsednem u hotelu, ali bi mi dobro došla tvoja pomoć jer zapravo i ne znam kuda sam se zaputio...

Nisam ni dovršio rečenicu kada je s druge strane žice zapištala:

– Hotelu! Kakvom hotelu! Ovo je tvoja kuća koliko i moja! Uvek si dobrodošao. Jedva čekam da se vidimo! Uh, kako se radujem! Ovo je najlepša vest koju sam čula otkad je tata preminuo! Bože, kako bi on tek bio srećan! Kad dolaziš? Muž i ja smo slobodni.

Moram da priznam da sam bio zatečen radošću u Gizelinom glasu. Ne sećam se da mi se iko tako obradovao u skorije vreme. Rekoh joj da ću već sutra rezervisati avionsku kartu i javiti joj kada stižem. Odgovorila mi je da će me ona i njen suprug čekati na aerodromu u Beogradu i da ništa ne brinem. Razgovor smo završili kao da se znamo odavno.

Te večeri sam uzbuđeno prepričavao razgovor svojoj ženi. Elen me je pažljivo slušala, a onda zabrinuto upitala:

– Arti, znaš li u šta se upuštaš? Mislim, divno je što ćeš konačno upoznati svoju rodbinu, ali da li si spreman na razočaranje i eventualne neprijatnosti? Možda ti se neće dopasti ono što tamo budeš saznao. Ne bih volela da... – Elenin glas se utiša. Zagrlio sam svoju ženu i nežno je milovao po kosi. Nakon nekoliko trenutaka, rekao sam:

– Ne brini, draga, biće sve u redu. Važno je da imam kome da se vratim.